

**Rat u Siriji: sektaški sukob
ili borba za energetske
resurse?**

Osman Softić

Rat u Siriji: sektaški sukob ili borba za energetske resurse?

Osman Softić

UNSW, Sydney

Rezime

Nakon pet godina tragičnog krvoprolića u Siriji, objektivnom posmatraču prilika na ratištu u toj zemlji danas je postalo kristalno jasno da sukob u Siriji nije niti počeo kao obični građanski rat. Ako se pažljivije analiziraju modaliteti vođenja toga rata, posebno njegovi vodeći akteri, te stupanj njihove obučenosti, vojne organizacije, količine naoružanja kojim raspolažu, i gotovo nepresušnim izvorima finansiranja, posve je očigledno da se uopće ne radi o spontanoj revoluciji prodemokratskih snaga koje su se pobunile protiv autokratskog režima Bashara al-Assada, i vrhuške koju predvode Assadovi lojalisti i članovi vladajuće Ba'th partije u Damasku. Štaviše, navodni uzroci samog rata, prije svega su poslužili kao zgodni instrumenti promotorima intervencionističke politike usmjerene ka nasilnoj promjeni režima u Damasku koju zagovaraju neke zapadne zemlje. Te zemlje su u stvari vješto iskoristile demografsku sliku Sirije, kao zgodan izgovor i opravdanje, kako bi lakše ostvarili svoje, unaprijed zacrtane stvarne ekonomske, političke i geopolitičke ciljeve u Siriji.

Ključne riječi: građanski rat, autokratski režim, Ba'th partija, geopolitika, zemni plin, ISIL, suniti, šiiti

Nakon pet godina tragičnog krvoprolića u Siriji, objektivnom posmatraču prilika na ratištu u toj zemlji danas je postalo kristalno jasno da sukob u Siriji nije niti počeo kao obični građanski rat, kao što se na početku možda činilo, ili kako su ga željeli prikazati propagandni medijski sistemi povezani sa neoimperijalnim intervencionističkim interesima vodećih zapadnih zemalja i njihovih zaljevskih saveznika koji sve vrijeme sirijskog sukoba, sa manjim ili većim intenzitetom i učinkovitošću, ovaj sukob pokušavaju predstaviti kao borbu dobra i zla, slobode i tiranije, svijetla i mraka, te kao nadmetanje dobrih i loših momaka. (Gibson, 2015)

Obzirom na veliku euforiju koja je nastala tokom 2011. godine, kada je došlo do turbulentnog arapskog bunta protiv regresivne ekonomsko-političke i društvene stvarnosti. Ako se pažljivije analiziraju modaliteti vođenja toga rata, posebno njegovi vodeći akteri, te stupanj njihove obučenosti, vojne organizacije, količine naoružanja kojim raspolažu, i gotovo nepresušnim izvorima finansiranja, posve je očigledno da se uopće ne radi o spontanoj revoluciji prodemokratskih snaga koje su se pobunile protiv autokratskog režima Bashara al-Assada, i vrhuške koju predvode Assadovi lojalisti i članovi vladajuće Ba'th partije u Damasku. (Noxid, 2012)

Sirijski sukob, iako ga karakteriziraju mnogi elementi ideološkog, etničkog, vjerskog, ili pak sektaškog sukoba, se ne može reducirati samo na jednu simplificiranu dimenziju, crno-bijelog platna. Etnički, vjerski, sektaški i regionalni elementi ovog sukoba, posve su sekundarnoga karaktera. (Cheterian, 2013)

Štaviše, ova isforsirana obilježja i navodni uzroci samog rata, prije svega su poslužili kao zgodni instrumenti promotorima intervencionističke politike usmjerene ka nasilnoj promjeni režima u Damasku koju zagovaraju neke zapadne zemlje. Te zemlje su u stvari vješto iskoristile demografsku sliku Sirije, kao zgodan izgovor i opravdanje, kako lakše ostvarili svoje, unaprijed zacrtane stvarne ekonomske, političke i geopolitičke ciljeve u Siriji.

Riječ je zapravo o klasičnom geopolitičkom, regionalnom, te u određenju mjeri čak i globalnom oružanom sukobu čiji je jedan od glavnih uzroka, ali naravno ne i jedini, očajnička imperijalistička borba za kontrolu tranzitnih putova energetskih resursa iz Perzijskog zaljeva prema Europi, i to ponajprije zemnog plina, koji se smatra glavnim energetskim resursom budućnosti. (Tyler

Durden, 2015) Ideali slobode i demokracije, ljudskih prava, borbe protiv tiranije i apsolutizma i drugi proklamirani ciljevi i vrijednosti, za kojima, očito je žudi svaki slobodarski narod, pa i sirijski, ustvari su samo puke parole koje su iskorištene kao instrumenti pomoću kojih je najlakše pokrenuti emocionalnu mobilizaciju onih snaga koje podržavaju nasilnu promjenu režima u Damasku. (Chovanec, 2015)

Akteri sirijske drame

U sirijskom sukobu učestvuju više regionalnih i dvije vodeće svjetske sile – Rusija i SAD – te brojni izvandržavni akteri, ekstremističke i terorističke organizacije, kao i brojne muslimanske, sunitske i šiitske, sektaške milicije. SAD, Turska, Katar i Saudijska Arabija i njihovi saveznici iz redova zemalja članica Zaljevskog Vijeća za suradnju – GCC, od samog su početka naoružale, obučile i sve vrijeme finansiraju pobunjeničke grupacije u Siriji, uključujući i one ekstremističke, među kojima prednjače Jabhat al-Nusra (Front pobjede) ili sirijski ogranak al-Qaide, Harakat Ahrar ash-Sham al-Islamiyya (Koalicija selefističkih islamističkih odreda), i takozvanu Islamsku državu - ISIL, također poznatu kao (DAESH, ISIS i IS). Dakle, zapadne zemlje koje provode intervencionističku politiku nasilne promjene režima u Siriji tajno su naoružale najveće ekstremiste kao svoju proksi vojsku, iako su sve vrijeme tvrdile, sve do ovog momenta, da zapravo podržavaju legitimnu i umjerenu sirijsku opoziciju – Sirijsku nacionalnu koaliciju (SNC), koju na ratištu u Siriji zastupa Slobodna sirijska vojska (FSA).

Propagandna mašinerija zapada i zaljevskih arapskih zemalja, naftom enormno bogatih nedemokratskih šaikata, pokušava vješto prikriti činjenicu da glavnu opoziciju Assadovom režimu u Damasku predstavljaju najekstremnije tzv. islamističke terorističke grupacije, uključujući i ISIL. Iako već pet godina bezuspješno pokušavaju nasilno srušiti režim u Damasku, putem ekstremističkih formacija koje kontroliraju, dvije zaljevske zemlje, Katar i Saudijska Arabija, iako im je zajednički cilj svrgavanje Assadovog režima, zapravo i nisu baš bliski saveznici, kako se to možda čini na prvi pogled.

Iako i jedna i druga zemlja prakticiraju selefističku verziju interpretacije islama kao zvaničnu školu sunitskog islamskog učenja, i dijele zajedničko

članstvo u regionalnoj sigurnosnoj organizaciji Vijeća su suradnju u zaljevu – GCC, ove dvije zemlje već duže vrijeme važe kao ozbiljni regionalni rivali. Čak i kada je u pitanju sirijski sukob, Katar i Saudijska Arabija budućnost Sirije ne posmatraju kroz istu ideološku prizmu i ne vide na isti način konačni ishod ovog sukoba.

Katar je minijatura, ali energetske resursima enormno bogata zemlja, koja već duže vrijeme ozbiljno strahuje od saudijske hegemonije koju ova zemlja želi ostvariti u regionu Bliskog istoka. Taj strah Katara nije neopravdan, s obzirom na činjenicu da je Saudijska Arabija u više navrata pokušala svrgnuti vladajuću porodicu Al-Thani koja kontrolira političku i ekonomsku vlast u Dohi.

Naravno, Katar se danas osjeća sigurnijim nego ranije, jer se u Dohi nalazi najveća američka vojna baza u regiji. Spomenuta baza predstavlja garanciju koju SAD pružaju svojim zaljevskim klijentima od eventualne hipotetične iranske agresije. Katar je svjestan da je to također garancija koja tu zemlju štiti od potencijalnih saudijskih hegemonističkih aspiracija u budućnosti. Pored ovih teritorijalnih dimenzija zbog kojih uvijek postoji mogućnost napetosti između ovih susjeda i saveznika, Katar je jedina arapska zemlja koja, uz Egipat i Jordan, duže vrijeme, sa različitim intenzitetom, kultivira bliske odnose sa Izraelom, iako Izrael i Katar nemaju diplomatske odnose. Njihova suradnja uglavnom se odvija posredstvom trgovinskog ureda Izraela u Dohi.

Ciljevi Katara i Saudijske Arabije u Siriji

Pružanje finansijske i diplomatske pomoći Palestincima, posebno palestinskom islamskom pokretu otpora, Hamasu, može se posmatrati ne samo kao moralni i humanitarni čin, već također i kao taktički potez Katara, kojim pokušava pridobiti simpatije muslimana u svijetu, obzirom na osjetljivost perpetualno nerješenoeg Palestinskog pitanja. Kao jedan od stvarnih razloga ove nekonvencionalne katarske diplomacije, mogao bi biti i pokušaj Katara da prekine vezu Hamasa i sa Iranom, budući da Iran, u svojstvu principijelnog pomagača sila osovine rezistance izraelskoj hegemoniji na Bliskom istoku, koja nije ovisna o sektaškoj pripadnosti, što dokazuje izdašna iranska vojna i finansijska podrška kako Hizbullahu tako i Hamasu, koji je već dulje vrijeme glavni sponzor Hamasa u borbi protiv izraelske okupacije. (Abu Amir, 2013)

Ako bi uspio u nakani da 'istrgne Hamas iz njedara Irana', i učini ga ovisnim o svojoj finansijskoj pomoći, Katar bi time učinio značajnu uslugu Izraelu. Zbog toga Izrael nije stajao na putu kada je u pitanju pružanje pomoći Katara Hamasu, i odobrio je višemilionske projekte rekonstrukcije razorene infrastrukture u Gazi, nakon njenog prošlogodišnjeg bombardiranja i destrukcije koju su razorile izraelske snage. Osim toga, politički lider Hamasa, koji zbog svoje sigurnosti, djeluje u egzilu, Khalid Mash'al, a koji je ranije boravio u Damasku, gdje je imao zaštitu Assadovog režima, a indirektno i Teherana, prije nekoliko godina je prešao u Dohu, gdje danas uživa gostoprimstvo i zaštitu vladajuće porodice al Thani.

Kada se radi o ratu u Siriji, treba napomenuti da Katar podržava opciju i ideologiju koju propagiraju političke snage bliske Muslimanskoj braći, čiju je egipatsku varijantu prije dvije godine nasilno svrgnuo sa vlasti u Egiptu general Abdel Fattah al Sisi. (Lauren Williams, 2014) Najveće uporište Muslimanske braće, osim Egipta, nalazi se upravo u Siriji. Za razliku od Katara, vladajuća porodica Al-Saud u Rijadu, ogorčeni je neprijatelj Muslimanske braće i zbog toga ona podržava radikalnije selefističke grupacije koje su suprotstavljene Muslimanskoj braći a koje se takođe bore protiv Assada. Štaviše, režim porodice al Saud u Rijadu strahuje od utjecaja Muslimanske braće, koju vidi kao ozbiljnu prijetnju vlastitoj egzistenciji, obzirom na prisutnost Muslimanske braće u Saudijskoj Arabiji. Porodica Saud strahuje da bi, ako bi im se ukazala šansa, Muslimanska braća mogla pokušati destabilizirati političke prilike u ovoj zemlji, pa čak i svrgnuti apsolutističku vlast ove dinastije. (Stepane Lacroix, 2014)

Ne treba potcijeniti popularnost i ugled koji ovaj najstariji, najbolje organizirani i najmasovniji islamski politički pokret uživa u arapskim masama, uključujući i one u Arabiji. Muslimanska braća imaju značajnu ulogu u saudijskom društvu već više decenija, posebno u obrazovnim ustanovama ovoga kraljevstva. Taj se njihov utjecaj počeo širiti potkraj 1960-ih, kada su najobrazovaniji kadrovi Muslimanske braće iz Egipta, nakon egzekucije njihova lidera Sejjida Kutba, prognani od strane Naserovog režima u Kairu, našli utočište u Saudijskoj Arabiji.

(Hicham Mourad, 2014) Upravo zbog tog straha Saudijska Arabija je prije nekoliko godina Muslimansku braću proglasila terorističkom organizacijom, što najbolje ilustrira egzistencijalni strah vlasti u Rijadu od ovog masovnog muslimanskog pokreta.

Uloga ostalih zemalja članica GCC-a, i Turske, u sirijskom sukobu

Režimi u Ujedinjenim Arapskim Emiratima, Bahreinu i Kuvajtu na strani su Saudijske Arabije. Oman je jedina zaljevska zemlja koja se uspjela oduprijeti pritiscima Saudijske Arabije zauzevši neutralan odnos prema sukubu u Siriji. (Viersen, 2015). Neki analitičari pak vjeruju da iranska politika pokušava ovu zemlju, sa kojom ima korektnu diplomatske odnose, ubijediti da se preciznije odredi prema sukobu, svrstavajući se na jednu od sukobljenih strana. Redukcionistička shvatanja sirijskog sukoba, koji ga pokušavaju simplificirati i predstaviti isključivo kao vjersko-sektaški rat, ovakav stav Omana tumače kao rezultat teritorijalne blizine Omana Iranu i bliskosti omanskih muslimana, Ibadija, šiitskom ogranku Islama koji čini ogromnu većinu iranskog stanovništva. Članice GCC-a, posebno Saudijska Arabija, tradicionalno imaju stanovit otklon i rezerviran odnos prema Omanu, obzirom na orijentiranost ove zemlje ka Istočnoj Africi i Indiji, ali ponajviše zbog njenog historijski antagonističkog odnosa prema vladajućoj saudijskoj porodici el Saud. (Zaher Mahruqi, 2015)

U postojećoj konstelaciji odnosa na Bliskom istoku, kada sektaško-nacionalistička obilježja poprimaju centralnu ulogu u racionalizaciji sukoba u Siriji, Iraku ali i onog najnovijeg u Jemenu, neutralnost Omana dovodi ovu zemlju u delikatnu poziciju da njena neutralnost bude protumačena kao svrstavanje na stranu Irana.

U Bahreinu je na vlasti manjinski režim sunitske porodica Halifa, iako ogromna većina tamošnjeg stanovništva, oko 70 posto, pripada šiitskom mezhebu – pravnoj školi. Saudijska Arabija je pod plaštem legitimiteta i legaliteta Vijeća za suradnju u Arapskom zaljevu - GCC, tokom 2011. unilateralno poslala tenkove da bi ugušila demokratski ustanak većinskog stanovništva ove minijature zaljevske zemlje, koji su povelili mirne proteste protiv autokratske vlasti porodice Halifa. (William Butler, 2011) U ovom slučaju, režim u Rijadu silom je spriječio demokratski ustanak većine protiv autokratske i represivne vlasti manjine, kako bi na vlasti održala svoga klijenta, iako su većina stanovnika Bahreina šiiti, politički i ekonomski marginalizirani i obespravljani. Iako je u Bahreinu vojno intervenirala u korist vladavine manjine, u Siriji, pak, Saudijska Arabija podržava ustanak sunitske većine protiv vlasti manjine u Damasku. Ovaj očiti paradoks odlično ilustrira zaokret

saudijske politike u odnosu na onu iz ranijeg perioda, ali i njenu agresivnu militarizaciju i duple standarde Saudijske Arabije kada su u pitanju principi. Iako se ideološke pozicije, a time i politike, Katara i Saudijske Arabije u dobroj mjeri razlikuju, obe zemlje, koristeći svoje favorite na ratištu u Siriji, već pet godina pokušavaju nasilno svrgnuti režim u Damasku, bez obzira što u pogledu buduće kompozicije vlasti u Siriji one nemaju identičan stav.

U tim pokušajima njihov glavni saveznik svakako je Turska. (Fehim Tastekin, 2015) Doduše, turska politika nešto je bliža politici Katara, zemlje koja danas predstavlja glavnog, a moglo bi se reći i jedinog pravog turskog saveznika na Srednjem istoku. Zvanična pozicija Turske prema sukobu u Siriji je da ona javno podržava tzv. umjerenu opoziciju režimu Bashara al-Assada. Međutim, na račun Turske često se upućuju ozbiljne optužbe da ona pruža podršku ekstremističkim skupinama uključujući i ISIL, čiji su pripadnici iskoristili turski teritorij ne samo za prelazak u Siriju, već i kao logističku bazu za svoje operacije. Zvanična Ankara, naravno, nikada nije prihvatila takve optužbe. Turska naravno ne krije da se sve vrijeme sukoba zalaže za svrgavanje režima u Damasku, nadajući se da će opozicija ako dođe na vlast, voditi politiku koja će imati zajedničke interese sa Ankarom. Katar i Turska stoga važe kao glavni sponzori i logistički pomagači sirijske opozicije, čije vodstvo uživa političku, finansijsku, diplomatsku, vojnu i svaku drugu podršku i naklonost tih dviju zemalja.

Turska je posebno zabrinuta da bi sirijski Kurdi, koji su na sjeveroistoku Sirije uspostavili tri slobodna kantona, koje kontrolira Partija demokratske unije – PYD i njeno vojno krilo Odredi narodne zaštite – YPG, na čijem čelu se nalazi Salih Muslim Muhamed, mogli proglasiti autonomiju. Obzirom da pomenuta kurdska partija, koja ima dominantan uticaj među sirijskim Kurdima, ima bliske odnose sa terorističkom organizacijom, Radničkom partijom Kurdistan – PKK, turska Vlada se boji da bi konsolidacija dijela sirijske teritorije pod kontrolom Kurda, mogla poslužiti ne samo kao inspiracija i model, već i kao logistička baza za destabilizaciju jugoistočnih dijelova Turske koje naseljava većinsko kurdsko stanovništvo. (Cagaptay, 2015) Osim toga, u tom dijelu Sirije živi i znatna turkmenska manjina čije interese Turska želi zaštititi. Turska je stoga često upozoravala da neće tolerirati etničko čišćenje Turkmena u tom djelu Sirije.

Ko su Asadovi saveznici

Za razliku od Saudijske Arabije, Katara i Turske, koje iako u sirijskom sukobu imaju nijansirane i specifične ideološke interese, one su na općoj trajektoriji globalnih interesa SAD-a, koje ova najveća svjetska sila pokušava ostvariti na Bliskom istoku putem proksija. Mada, treba istaknuti da ove dvije zemlje kao američki saveznici (Turska) i klijenti (Katar), u okviru tih parametara pokušavaju ostvariti vlastite interese.

Najveća regionalna sila, Islamska Republika Iran, od samog početka rata u Siriji snažno podržava Assadov režim u Damasku. Pored Irana, Asada podržava i iračka vlada u Bagdadu, na koju Iran ima određeni utjecaj. Na strani Asada je i libanska vojna formacija Hizbullah (Božja stranka), koju posmatrači prilika u Levantu, smatraju najozbiljnijom vojnom formacijom na Bliskom istoku, zbog kredibiliteta koji je stekla porazivši izraelske konvencionalne snage. Rusija je također na strani Asadovog režima. Pomenuta alijansa zemalja i nedržavnih aktera, predvođena Iranom, desetljećima se pokušava politički, ideološki i vojno suprotstaviti hegemonističkoj dominaciji združene američke i izraelske vanjske politike prema Bliskom istoku, čiji su ciljevi navodna zaštita sigurnosti Izraela, i zadržavanje status quo koji bi im omogućio nastavak održavanja kontrole i monopola nad energetske resursima regije.

Iran i njegovi saveznici, s druge strane, čine jedinu kredibilnu silu otpora američko-izraelskoj hegemonističkoj poziciji i dominaciji Bliskim istokom. Kao takve one predstavljaju kost u grlu Washingtona na putu ostvarivanja njegovih geostrateških ciljeva na Bliskom istoku. (Emile Hokayem, 2010)

Ako bi se desilo da režim u Damasku ubrzo padne, što je mala vjerovatnoća obzirom na uspješno odolijevanje napadima već pet godina, bio bi to ozbiljan udarac iranskim geopolitičkim ciljevima u regiji. Time bi teritorijalni most Irana prema Libanonu bio srušen, a dotok pomoći u naoružanju Hizbulahu otežan. To bi znatno oslabilo poziciju Hizbulaha koji bi u tom slučaju postao okružen sunitskim (proameričkim) režimima koji su u ideološkom pogledu neprijateljski opredijeljeni prema Hizbulahu. Izrael bi u ovakvom scenariju najviše profitirao, samim tim što bi kapacitet Hizbulaha da se odupre budućoj agresiji Izraela na Libanon bio znatno oslabljen. Iran, kao najozbiljnija regionalna sila na Srednjem istoku, pored Saudijske Arabije i Turske, i kao revolucionarna država koja se prije 36 godina islamskom revolucijom uspjela osloboditi podaničkog položaja u odnosu na SAD, našao bi

se u okruženju. Vrijedi podsjetiti da je Iran, za vrijeme diktature dinastije Pahlavi, koja je svrgnuta 1979., važio kao najbliži saveznik i najvjerniji sluga Washingtona na Bliskom istoku. Za to vrijeme, pored podaničkog odnosa spram SAD-a, Iran je za vrijeme vladavine šaha Reze Pahlavija bio najbliži saveznik Izraela na Bliskom istoku, s kojim je održavao blisku ekonomsko-trgovinsku i kulturnu, ali i vojnu i obavještajnu suradnju, koja je omogućila dugi ostanak na vlasti ove despotske nomenklaure u Teheranu. Iranska vanjska politika se u potpunosti transformirala nakon Islamske revolucije. Od tog momenta, pa sve do danas, Iran vodi konzistentnu politiku koja se protivi američkoj hegemoniji na Bliskom istoku, aktivno podržava pokrete otpora izraelskoj agresiji i okupaciji, kako šiitske tako i sunitske, pružajući pomoć svim kredibilnim snagama za koje vjeruje da se aktivno suprotstavljaju cionističkom izraelskom režimu i njegovim aspiracijama u regionu (izraelska agresija na Palestinu, Liban i okupacija dijela Sirije – Golanska visoravan). Da je ta politika Irana prije svega ideološka i lišena sektaškog obilježja, svjedoči podrška sunitском pokretu otpora Hamas, kao i podrška nekim zemljama Južne Amerike s kojim Iran dijeli anti-imperijalističke aspiracije. Tome takođe svjedoči iranska vojna podrška Bosni i Hercegovini i Bošnjacima za vrijeme njihove borbe i pružanja otpora srpskoj agresiji tokom devedesetih godina, iako s njima ne dijeli sektašku - mezhepsku pripadnost, uprkos činjenici da Iran ima korektne odnose sa Rusijom, pa i Srbijom, kao pravoslavnim zemljama. Iz navedenog se da zaključiti da Iran u Siriji pokušava zaštititi suverenitet ove zemlje i njenu vlast u Damasku, iako je ona sekularističke orijentacije a njen predsjednik Asad pripadnik jedne male šiitske sekte, Alewita, čije učenje sa stanovišta islamskih autoriteta u Iranu i dominantnog Džaferijskog mezheba, nije u skladu sa zvaničnom iranskom vjerskom ideologijom. Podrška Irana Siriji stoga se mora posmatrati puno šire, i izvan okvira redukcionističke sektaške prizme, te prije svega kao ideološka i politička.

Mit o Arapskom proljeću i svrgavanje neposlušnih diktatora

Autokratski režimi naftom bogatih zaljevskih šaikata – članica GCC-a, tzv. bastioni ekonomske i političke stabilnosti na Bliskom istoku, ne bi se mogli održati na vlasti bez zaštite Washingtona. Stratešku kontrolu Arapskog ili Perzijskog zaljeva Washington održava svojim vojnim prisustvom u regionu,

ponajviše bazama u Kataru, i Bahreinu u kojem se nalazi sjedište američke pete flote, ali i prisustvom u drugim, manjim bazama, koje su stacionirane u Saudijskoj Arabiji i još nekim zemljama GCC-a, te u Iraku i Đibutiju na tzv. Rogu Afrike. Ovo američko prisustvo opravdava se zaštitom globalnih trgovinskih puteva kojim se odvija transport energenata i štiti globalni trgovinski poredak, kao i bilateralnim sigurnosnim sporazumima sa zemljama GCC-a.

Fenomen tzv. Arapskog proljeća, koje je 2011. godine počelo u Tunisu i pobudilo nadu stanovništva autoritarnih arapskih režima u mogućnost demokracije i emancipacije masa, najviše je uplašilo režime zemalja GCC-a. Iz današnje perspektive pak, moguće je zaključiti da je pomenuto arapsko buđenje zapravo iskorišteno od strane zapadnih sila prvenstveno kao instrument i racionalizacija za rušenje nepoželjnih i neposlušnih arapskih režima socijalističke orijentacije, a koji su bili ili na izdisaju, poput Mubarekovog režima u Kairu, ili pak otkazali poslušnost vlastodržcima u Washingtonu, poput Gadafijevog režima u Libiji. Kao žrtve strategije arapskog buđenja pali su režimi Ben Alija u Tunisu, Muammera Gadafija u Libiji i Husnija Mubareka u Egiptu, dok se režim Bashara al Assada i dalje žilavo bori za opstanak.

Rusija, kao nasljednik nekadašnjeg američkog ideološkog rivala USSR-a, najveći je proizvođač prirodnog plina na svijetu i njegov najveći izvoznik. Ova zemlja, iako ni izbliza jaka i moćna kao što je to nekoć bio USSR, stala je na stranu Asadovog režima, i to iz više razloga. Prvo, da zaštiti svog jedinog lojalnog dugogodišnjeg arapskog saveznika na Bliskom istoku. Drugo, da očuva pristup svojoj vojnoj bazi u Tartusu. Treće, da osigura kontinuitet tržišta za prodaju svog oružja. Četvrto, da spriječi širenje islamističkih pokreta i terorističkog djelovanja na teritoriji Rusije, posebno u regiji Kavkaza gdje žive muslimani. Peto, da demonstrira svoju globalnu relevantnost kao nuklearne sile, u odnosu na SAD. Međutim, mogli bismo zaključiti da je Rusija odlučila direktno se umiješati u sukob u Siriji, ponajviše da spriječi realizaciju izgradnje alternativnih ruta plina prema Europi, koji bi, u slučaju da dođe do njihove realizacije, znatno oslabio stratešku poziciju Rusije u odnosima sa EU-om i NATO-om, i koji bi takođe ugrozio financijsku poziciju Rusije, koja još uvijek drži stanoviti monopol kada je u pitanju izvoz plina u zemlje Evropske unije.

Četvrtina plina koji se konzumira u Europi podrijetlom je iz Rusije. Ruski je plin stoga izuzetno moćan instrument pomoću kojeg je do danas Rusija mogla lahko ucjenjivati Evropu. Washingtonu je takođe u interesu da

Evropi pomogne da se oslobodi ruske ovisnosti o opskrbi plinom. Zbog toga je Amerikancima u interesu da projekt gradnje alternativnog plinovoda koji je planiran od Katara do Mediterana, preko Sirije, uspije. Prepreka na tom putu je režim u Damasku. Režim u Damasku do danas je uspijevaao blokirati alternativnu mogućnost izgradnje plinovoda iz Perzijskog zaljeva prema Evropi. Ako bi slomili kičmu otpora izgradnji plinovoda po volji zapada, Amerikanci bi time osnažili svoj utjecaj prema zemljama EU-a u odnosu na Rusiju. Upravo zbog svojih ekonomskih interesa, Katar, koji zajedno sa Iranom, raspolaže najvećim rezervama plina na svijetu, uložio je milijarde dolara u financiranje pobunjeničkih skupina u Siriji. (Michael T. Klare, 2013)

Turska također podržava ovaj, kako je nazvan, „islamski plinovod“. Turska bi time, kao tranzitna zemlja katarskog plina prema Evropi, ojačala svoju poziciju u odnosu na EU, dodajući tome i profit koji bi zaradila od naknada za tranzit ovog vrijednog energetskog resursa. Spomenuti plan savršeno odgovara interesima SAD-a, Turske i Evrope, koji bi, ako bi se realizirao, bio najveći strateški udarac Rusiji i Iranu. Vlada u Damasku odbila je prijedlog Katara za gradnju plinovoda uz obrazloženje da to čini kako bi zaštitila interese svojih saveznika – Rusije i Irana. Ozbiljni posmatrači prilika na Bliskom istoku vjeruju da je ova odluka Sirijske Vlade, poslužila kao okidač za početak rata, čiji je glavni cilj svrgavanje Assadova režima.

Katar i Iran dvije su zemlje koje dijele najveće zalihe prirodnog plina u Perzijskom zaljevu, ali su katarski izvori u proteklom razdoblju više eksploatirani s obzirom na sankcije koje je međunarodna zajednica nametnula Iranu. Iran, kao najveći konkurent Katara kada je u pitanju izvoz plina, predložio je vlastiti plan za gradnju plinovoda prema Evropi, koji je namjeravao realizirati u suradnji sa Sirijom i Irakom. Planirani iranski projekt nazvan je "plinovod prijateljstva". Protivnici ovog projekta nazvali su ga "šiitskim", dok je katarski prijedlog označen "islamskim plinovodom". Iranski plinovod trebao bi se protezati od Južnog Parsa u iranskom dijelu Perzijskog zaljeva, preko Iraka, Sirije i Libana, a krajnji korisnik plina bila bi Evropa, s tim da bi se njime koristili Irak, Sirija i Liban. Ranije je bio zamišljen plinovod od Irana preko Turske, ali se tome suprotstavila američka vlada, prisilivši švicarsku energetska korporaciju Elektrizitätsgesellschaft Laufenburg, koja je bila uključena u projekt, da raskine ugovor s Iranom.

Tokom 2011. godine Iran, Irak i Sirija potpisali su ugovor o gradnji plinovoda vrijedan deset milijardi dolara. Građanski rat u Siriji spriječio je

realizaciju tog plana, a nije teško zaključiti da je ustanak protiv režima Bashara al Assada, koji se pretvorio u najkrvaviji sukob u modernoj historiji Bliskog istoka, namjerno isprovociran da bi se, po svaku cijenu, spriječila gradnja iranskog plinovoda prema Evropi.

Da rat što više traje: Balansirajuća uloga Washingtona

Pozicija američke administracije u pogledu sirijskog sukoba vrlo je kompleksna i fluidna. Washington je u početku planirao nabrzinu svrgnuti režim u Damasku. Međutim, obzirom na komplikacije u Libiji, kao i na odluku Obamine administracije da u skladu sa proklamiranim principima svoje politike, privede kraju neuspješne ratove u Afganistanu i Iraku, koje je pokrenula prethodna, Bušova administracija, Washington se odlučio za varijantu da se sa sirijskim režimom obračuna indirektno, putem svojih proksija ili saveznika na Bliskom istoku, kojim je pružio tehničku, diplomatsku i logističku podršku, bez da se direktno umiješa u sirijski sukob. SAD je, naravno, sve vrijeme rata u Siriji, diktirao i nadzirao proces naoružavanja i obuke islamističkih formacija obučavanih u Turskoj, Jordanu i Kataru. Politika američke administracije i vlade u Ankari u pogledu sirijskog rata razlikuje se samo u nijansama, ali je njen generalni pravac ostao nepromijenjen. Štaviše, Turska se osjeća napuštenom od strane Amerikanaca jer je očekivala da će režim u Bagdadu, kako su to navodili neki zvaničnici u Americi, i predstavnici Muslimanske braće u Siriji, pasti najkraće za nekoliko mjeseci. (Soner Cagaptay, 2012) To se ipak nije desilo. Turska stoga osjeća gorčinu i smatra da ju je Washington, nakon što ju je osokolio, kasnije izdao, promjenivši kurs svoje politike prema Siriji.

Službeni Washington, pokazalo se, iako u strateškom pogledu opredijeljen za promjenu režima u Damasku, teret izvođačkih radova na terenu, očigledno je, po svaku cijenu želi prebaciti na svoje arapske saveznike. Njima je namijenjena i uloga finansijera tog projekta. Iako na prvi pogled kontradiktorna i nekonzistentna, politika Washingtona itekako je kalkulantska i balansirajuća. Obamina administracija je sve vrijeme suočena sa pritiskom domaće i svjetske javnosti, i različitih korporativističkih interesa, da se postepeno isključi iz problema koji se ne tiču njenih građana, s jedne, i intervencionističkih zahtjeva liberalnih krugova na zapadu s druge strane, koji svoje zahtjeve opravdavaju nužnošću zaštite ljudskih prava. Situaciju je

dodatno zakomplicirao ISIL i njegova munjevitá teritorijalna ekspanzija na području Iraka i Sirije. Stoga se americká administracija odlučila za najbezbolniju opciju, dodijelivši sebi svojevrsnu balansirajuću ulogu u tom sukobu, želeći spriječiti dominaciju jedne opcije, a istovremeno ne želeći da iznevjeri svoje saveznike u GCC-u. Drugim riječima, odlučili su da se ponašaju onako kako bi rat što duže trajao, jer ne predstavlja istinsku prijetnju vitalnim američkim interesima. (Reuter, 2015) To je omogućilo nastavak rata sve do danas. Da bi spriječila dominaciju iranskih interesa u regiji, americká administracija je podržala skupine sunitskih islamističkih ekstremista kao najefektivniju metodu borbe protiv geopolitičkog prodora Irana. Usmjerivši gnjev najekstremnijih vehabističkih tendencija sunitskog islama prema iranskom geopolitičkom projektu, Amerikanci su signalizirali režimu u Rijadu i drugim bogatim šejkatima u Zaljevu da neće dopustiti iransku dominaciju i okruženje Saudijske Arabije šiitskim vjerskim i ideološkim snagama, koje režim porodice Al Saud smatra smrtnim neprijateljima, i prijetnjom svojoj egzistenciji. Amerikanci su na taj način pokušali uvjeriti paranoični režim u Rijadu da nemaju namjeru odreći se tamošnjeg režima, koji se nakon uspješnog potpisivanja nuklearnog sporazuma između zapadnih sila i Irana, pribojava da bi mogao izgubiti status privilegiranog američkoga klijenta ako dođe do još većeg približavanja SAD-a i Irana, o čemu se ozbiljno razmišlja u krugovima strateškog odlučivanja u Washingtonu.

S druge strane, politika Washingtona također želi režimu u Rijadu poslati poruku da, kako god je moguće okrenuti islamske ekstremističke elemente protiv Irana, na isti način, zatreba li, Washington to može učiniti i prema Rijadu, koji takođe strahuje, kako od ISIL-a tako i od Muslimanske braće, te stoga čini sve da ovu opasnost izveze izvan svojih granica i njenu energiju upotrijebi kako bi se indirektno razračunala sa svojim geopolitičkim rivalom, Iranom. Ova dvosmislена poruka Rijadu putem ISIL-a predstavlja policu osiguranja Washingtona koja garantira da režim u Rijadu neće posegnuti za nekim neočekivanim potezima, okretanju prema Rusiji ili Kini, posebno nakon nekoliko zanimljivih susreta saudijskih i ruskih političara na najvišoj razini u drugoj polovici 2015 godine.

Kurdska Dilema

Osim što žele svrgnuti Assada s vlasti, Amerikanci podupiru i ciljeve sirijskih Kurda čije je političko vodstvo okupljeno oko Partije demokratskog ujedinjenja (PYD) i Jedinica narodne zaštite (YPG) – vojnoga krila sirijskih Kurda, koje Ankara smatra ogrankom terorističke Radničke partije Kurdistan (PKK), što je u koliziji s američkom pozicijom glede sirijskih Kurda. SAD ne prihvaća tursku poziciju izjednačavanja između PKK-a i YPG-a, iako među njima postoji ideološka sličnost i vojna suradnja. Amerikanci su sirijske Kurde proglasili najučinkovitijom vojnom formacijom koja se najuspješnije suprotstavila ekstremistima ISIL-a. Time su sirijski Kurdi postali miljenici Amerikanaca u Siriji, što pak živcira vladu u Ankari, koja uporno pokušava uvjeriti Amerikance da bi borba protiv terorizma morala uključivati simultanu borbu protiv ISIL-a i PKK-a, uključujući i borbu protiv YPG-a u Siriji, što Amerikanci odlučno odbacuju. (Semih Idiz, 2015)

Poznato je također da Izrael pruža prikrivenu podršku Kurdima u Siriji, ali i onima u Iraku, što se uklapa u dugoročno projicirane strateške ciljeve Izraela u regiji, koji su još 1982. godine definirani u ‘Yinonovom’ planu, koji je objavio Svjetski savez Jevreja. Izraelska strategija „balkanizacije“ Iraka i Sirije utemeljena je na strateškom dokumentu poznatom kao Yinonov plan čije provođenje zagovaraju neki utjecajni članovi Netanyahuove desničarske vlade Likuda i njihovi neokonzervativni saveznici u Washingtonu. Iako se danas ovaj dokument može smatrati anahronim, treba istaknuti da je kao jedna od faza njegove realizacije stvaranje više arapskih državnica na teritoriji Iraka, jedne šiitske i druge sunitske, i neovisnoga Kurdistan. (Afroz, 2014., Heard, 2005)

Direktnim vojnim uključivanjem Rusije u borbi protiv ne samo terorističkih skupina ISIL-a već i drugih islamističkih formacija koje Turska, SAD i zaljevske monarhije smatraju umjerenim, pozicija režima u Damasku znatno je ojačana, posebno njegova pregovaračka pozicija o budućnosti Sirije. Osim toga, prihvaćanjem Irana kao sudionika u pregovorima o miru, iako se tome suprotstavila Saudijska Arabija koja je optužila Iran da provodi destabilizaciju arapskog svijeta koristeći šiitski element kao emocionalnu kartu za raspirivanje međumuslimanskog sektaškog sukoba, probuđena je nada u skoro postizanje mira. Činilo se da je mir bio nadohvat ruke. Ipak, zbog naraslih tenzija između Saudijske Arabije i Irana, zbog egzekucije uglednog šiitskog vođe saudijskih šiita šejha Bakira Nimra al Nimra, i paljenja Saudijske ambasade u Rijadu, šanse za postizanje mira u Siriji danas postaju sve manje.

Prijeti li Siriji podjela po uzoru na Dejtonski sporazum o Bosni

Međunarodni akteri usuglasili su se da je za mir potrebno poraziti tzv. Islamsku državu - ISIL, bez čega će biti nemoguće sačuvati Siriju kao suverenu i sekularnu zemlju. Jedan od ciljeva je osigurati povratak izbjeglica, a nakon toga stvoriti uvjete za provođenje slobodnih izbora i pripremu novog ustava koji bi morao jamčiti prava manjina u zemlji. Ono što ostaje nepoznanica je hoće li Sirija ostati unitarna država ili će biti federalizirana po modelu dejtonske Bosne i Hercegovine, ili Iraka. Ako kao rješenje za zaustavljanje rata Sirija bude podijeljena na nekoliko manjih država – što je mogućnost na koju je aludirao Henry Kissinger u nedavnom članku u Wall Street Journalu (Kissinger, 2015) – to bi onda moglo podrazumijevati i stvaranje alevitske državice na obalama Mediterana, kao garant sprječavanja mogućega genocida nad tom manjinom koja trenutno drži vlast u Damasku.

Drugi kvazidržavni entitet svakako bi mogao obuhvatiti kurdsku autonomnu oblast Rojava na sjeveroistoku zemlje, čemu teže sirijski Kurdi, a čemu se ozbiljno protivi Turska i lokalni Turkmeni kojih u Siriji ima nekoliko miliona. Po tom scenariju, ako bi se desio, većinski dio teritorija pripao bi Arapima sunitima. Kakva sudbina čeka tzv. kalifat, radikalnu islamističku tvorevinu pod kontrolom ISIL-a, teško je predvidjeti. Davanje koncesija Kurdima moglo bi još više destabilizirati Bliski istok. Drugi pak smatraju da bi jačanje Kurda, i legitimizacija neke vrste Kurdistana, mogla stvoriti i stanovitu protutežu navodnim hegemonističkim regionalnim ambicijama Irana, s jedne i prijatnji tzv. Islamske države s druge strane. Turska se najviše boji tog scenarija s obzirom na to da Kurdi u toj zemlji čine gotovo četvrtinu stanovništva. Turski Kurdi, čiji su glasovi cijelo desetljeće na vlasti održavali konzervativnu proislamsku Partiju pravde i razvoja (AKP), u julu 2015. su toj partiji otkazali povjerenje. To je izazvalo revolt predsjednika Erdogana, i AKP-a, koja je posegnula za represivnim metodama zastrašivanja kako bi na izvanrednim izborima vratila jednopartijsku vlast koju je izgubila. To joj je naravno pošlo za rukom. Vlasti u Ankari iznenađene su uspjehom prokurdske Narodne demokratske stranke HDP, koju pokušavaju poistovjetiti s terorističkim PKK-om. Nekad nezamisliva ideja da bi turski Kurdi mogli ostvariti ozbiljnu autonomiju u nekoj vrsti polufederalizirane turske države postala je sve prihvatljivija opcija u redovima mlade generacije Kurda i drugih turskih ljevičara, a koju danas simbolizira lider HDP-a Selahattin Demirtas. U nekom

novom regionalnom poretku na Bliskom istoku koji bi očuvao etnički, vjerski i lingvistički pluralizam, Kurdi bi mogli odigrati značajnu ulogu. Da li će sirijski Kurdi insistirati na autonomiji, ili posebnoj državici, i koliku će podršku dobiti od moćnijih aktera, možda će odrediti i budućnost Sirije.

Uspješno rješavanje kurdsog pitanja, eliminacija tzv. islamske države, i uspostava povjerenja između Irana i Saudijske Arabije, odredit će i sudbinu Sirije, jer o mirnoj koegzistenciji ove dvije najveće bliskoistočne i islamske zemlje, ovisit će uveliko i postizanje mira na Bliskom istoku i njegova stabilnost, prosperitet i razvoj. Ako se to ne desi u skoroj budućnosti, Bliski istok očekuju još ozbiljniji i krvaviji sukobi.

Bilješke:

- 1. Edwards, Dave (2013) ‘Limited But Persuasive’ Evidence - Syria, Sarin, Libya, Lies’, Media Lens, 13 June, online: <http://www.medialens.org/index.php/alerts/alert-archive/alerts-2013/735-limited-but-persuasive-evidence-syria-sarin-libya-lies.html>
- 2. Abu Amir, Adnan, ‘ Hamas Ties to Qatar Have Cost’, (2013): online
– <http://www.al-monitor.com/pulse/originals/2013/04/hamas-qatar-relationship-independence.html>
- 3. Butler, William, *Saudi Arabian intervention in Bahrain driven by visceral Sunni fear of Shias*, (2011): online
– <http://www.theguardian.com/world/2011/mar/20/bahrain-saudi-arabia-rebellion>
- 4. Cagaptay, Soner, ‘Syria is a wedge between U.S. and Turkey’, (2012): online
– https://www.washingtonpost.com/opinions/syria-is-a-wedge-between-us-and-turkey/2012/10/04/505f5786-0e30-11e2-bd1a-b868e65d57eb_story.html
- 5. Cagaptay, S. , ‘Turkish Kurdish Path’, Washington Institute for Near East Policy, No. 23, March, (2015): online
– https://www.washingtoninstitute.org/uploads/Documents/pubs/PolicyNote23_Cagaptay-5.pdf
- 6. Cheterian, Vikchen, *The Syrian War Is More Than Sectarian*, (2013):online
– <http://www.al-monitor.com/pulse/politics/2013/05/syrian-conflict-failed-sectarian-analysis.html>
- 7. Chovanec, Steven, ‘The West Created & Perpetuates The Syrian Civil War’,
– 24. March, (2015): online
– <http://www.mintpressnews.com/MyMPN/the-west-created-perpetuates-the-syrian-civil-war/>
- 8. Durden, Tyler, ‘Competing Gas Pipelines Are Fueling The Syrian War & Migrant Crisis’ (2015):online
– <http://www.zerohedge.com/print/513128>
- 9. Gibson, Carl, ‘How the War in Syria is About Oil, not ISIS’: online
– <http://theantimedia.org/how-the-war-in-syria-is-about-oil-not-isis/>
- 10. Hokayem, Emile, ‘Iran and Lebanon’, (2010): online
– <http://iranprimer.usip.org/resource/iran-and-lebanon>
- 11. Heard S. Linda, ‘Is the US Waging Israel’s Wars’, (2005): Counterpunch magazine: online
– <http://www.counterpunch.org/2006/04/25/is-the-us-waging-israel-s-wars/>
- 12. Idiz, Semih, ‘Ankara’s PYD headache’, Al Monitor: The Pulse of the Middle East, 20. October, (2015): online
– <http://www.al-monitor.com/pulse/originals/2015/10/turkey-syria-united-states-russia-pyd-ankara-headache.html>
- 13. Afroz, Sultana, ‘The Yinson Plan and the role of the ISIS’, The Daily Star, 3. July, (2015): online
– <http://www.thedailystar.net/the-yinson-plan-and-the-role-of-the-isis-31469>

- 14. Kissinger, Henry, ‘A Path Out of the Middle East Collapse’, Wall Street Journal,
- 16. October, (2015):online
- <http://www.wsj.com/articles/a-path-out-of-the-middle-east-collapse-1445037513>
- 15. Klare, T. Michael, ‘Why the Push for Syrian Intervention Is About More Than Just Assad’, The Nation, 10. September, (2013): online
- <http://www.thenation.com/article/why-push-syrian-intervention-about-more-just-assad/>
- 16. Laxroix, Stepane, ‘Saudi Arabia’s Muslim Brotherhood predicament’, Washington Post, 20. March, (2014): online
- <https://www.washingtonpost.com/news/monkey-cage/wp/2014/03/20/saudi-arabias-muslim-brotherhood-predicament/>
- 17. Mourad, Hicham, ‘The Muslim Brotherhood and Saudi Arabia’, Ahram Online, 15. May, (2013):online
- <http://english.ahram.org.eg/NewsContentP/4/71498/Opinion/The-Muslim-Brotherhood-and-Saudi-Arabia.aspx>
- 18. Mahruqi, Zaher, ‘Iran seeks to distance Oman from GCC Instead of utilizing its neutrality to improve relations with the block and other arabs’, 29. July, (2015): online
- <http://foreignpolicynews.org/2015/07/29/iran-seeks-to-distance-oman-from-gcc-instead-of-utilizing-its-neutrality-to-improve-relations-with-the-block-and-other-arabs/>
- 19. Noxid, Bil, ‘Manufactured Realities-The Truth About The Arab Spring’, Deliberation, 11. July, (2012):online
- <http://www.deliberation.info/manufactured-realities%E2%80%A8the-truth-about-the-arab-spring-occupy-movement-and-anonymous-by-bill-noxid/>
- 20. Tastekin, Fehim, ‘How Turkey is planning for Assad-led transition in Syria’, Al Monitor, The Pulse of the Middle East, 22. October, (2015): online.
- <http://www.al-monitor.com/pulse/originals/2015/10/turkey-syria-russia-ankara-queasy-assad-honorary-president.html>
- 21. Viersen, Harald, ‘Can Oman maintain Its Neutrality in a Changing Middle East? Muftah, 23. April, (2015): online
- <http://muftah.org/oman-neutrality-middle-east/#.Voy32ukt3dk>
- 22. Reuter, Tim, ‘Syria’s Very Spanish Civil War’, The American Conservative, 12. November, (2015):
- <http://www.theamericanconservative.com/articles/syrias-very-spanish-civil-war/>
- 23. Williams, Lauren, ‘Inside Doha, at the heart of a GCC dispute’, The National, 20. March, (2014): online
- <http://www.thenational.ae/world/qatar/inside-doha-at-the-heart-of-a-gcc-dispute>

– Resume

Five years after the tragic bloodshed in Syria, an objective observer of the war theater in that country can now clearly see that the conflict did not even start as a common civil war. If we carefully analyze the modes of that war, especially its main protagonists, and the level of their training, military organization, amount of weaponry in their possession as well as almost endless funding, it is absolutely clear that it is not a spontaneous revolution of pro-democratic forces against an autocratic regime of Bashar al-Asaad and his top loyalists from the leading Ba'th party of Damascus. Moreover, the alleged causes of the war served as convenient instruments to promoters of the interventionistic politics directed towards a regime change advocated by some Western countries. Actually, those countries carefully used the demographic image of Syria as a good excuse and justification for an easier realization on their already drawn real economic, political and geopolitical goals in Syria.

Key words: civil war, autocratic regime, Ba'th party, geopolitics, natural gas, ISIS, Sunnis, Shias